Key, Ellen

Tankebok.

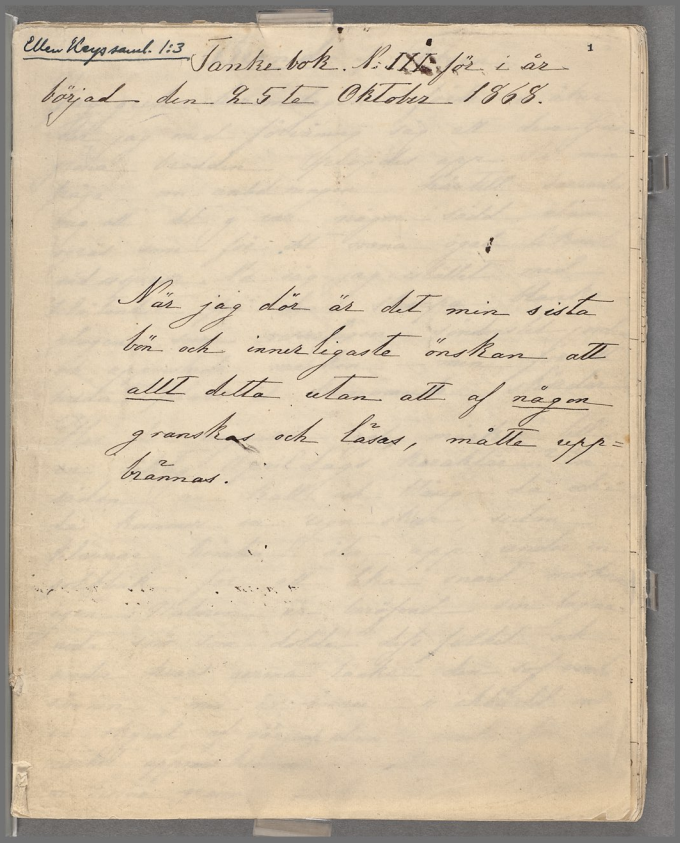

Ellen Keys saml. 1:3 Tankebok. N:o 1 för i år
börjad den 25te Oktober 1868.

1

När jag dör är det min sista
bön och innerligaste önskan att
allt detta utan att af någon
granskas och läsas, måtte upp=
bränna s.

Handskrift L 41:1:3

Tillkomstår 1868
Digitaliserad år 2015

KUNGL. BIBLIOTEKET
National Library of Sweden

L 41:1:3 - Ir

Ellen Keys saml. 1:3

Tankebok. N: III för i år
börjad den 25te Oktober 1868.

När jag dör är det min sista
bön och innerligaste önskan att
allt detta utan att af någon
granskas och läsas, måtte upp=
bränras.

L 41:1:3 - 1v

L 41:1:3 - 2r

Om Brand af Ibsen.

Jag gick häromdagen förbi en åker där jag med förvåning såg att den gröna bladen öppnades upp. På min fråga om anledningen härtill svarades mig att det i vår någon sädd utan vagräs som för det ovana ögat liknade sädesspiror. Nu såg jag istället med tvåtänkt på den skarpa blanka plogen, som visserligen sönderslet jorden och appristade marken — men för att breda god plats åt kommande skördar.

Har du någonsin lagt märke till en riktig Aprildags karaktär? En sådan är kall och blåsig — då och då kommer en regnskur, sedan klarnar himlen åter upp under en solblink för att lika snart mörkna igen; Naturen är beröfvad sin tegna hvita snö som dolde dess fulhet och under hvars varma täcke den sof vintersömnen, men är ännu i iklädd ond en skymt af vårgrönt dom ganske för den mycket uppmärksamme granskaren som bland de vissna gräsen kanske finner några

L 41:1:3 - 2v

nya Gusa skön; och sedan till känna-
gifvor den friska luft som blåser
en i ansiktet och den klara färgen
på de bitar af himlen som titta
fram mellan de hvarandra jagande
molnen, att något nytt dock är i
antågande, och att denna April dag
bära höga behaglig den i det hela
är, dock är en kraftig hälsa för den
lingens nya ordning som skall införas
— — — — — — — — —
Dessa båda saker likna Brand. Han
är en af de skarpa plogar som uppriva
den skenbara vackra trädden på mänsk-
ligheten åker (men hvilken dock stoft
är ogräs) som skeningslöst sönderskära det
bestående för att bereda god grund åt
ett nytt. Som plog är han skarp det
är hans rätt och hans uppgift att så
vara, inga stöa verktyg kunna göra den
finsten som han gör.
Och Brand är en af dessa April dagar
inom Andens område liknande den verkliga
dag jag beskrifvit. En mild vind är det
icke, nej den blåser en skarpt i

ansiktet och tager stundom till och med bort andedrägten så att man känner sig tillkämd och trött; men dessa ändå den tåsar för att borttaga mörkren för att framkalla skyns tårar på det att dessa i sin tur måtte bidraga att till vårens framgång. Enskilda ögonblick kommer en varm, en ock hänstas solblink, sedan åter kamp och mulenhet. Men de skymtar man dessutom får af den nya himlen de äro underfallt herriga, de förhoppningar som vackas vid dagen af det knappt började vårlifvet äro stora: man ser att hela våren med blommor och jogdsäng gröna träd och ren himmel följer dessa dagar så småningom i spåren [Den lugna blåmhetens snötäcke är afkastadt mörk och naken står jorden ty det nya är ej kommet det förtjenade ej ett värde] Brand har som skådespel intet det förstod jag genast; det är intet helgjutet, harmoniskt konstverk, såsom sådant får det ej bedömmas då blir det ett fiasco, ej ens mannen Brand bör tagas så mycket i skär skådande som

de idéer af hvilka han blas. Och
idéen är icke som Pappa sade: "att
upprätta en framtidsreligion der
menniskan genom sin egna gerningars
tillräcklighet skulle fräls sig sjelf,"
utan idéen är den att sedan menniskan
blifvit försonat för den synd hon
ej kan hjelpa genom Christus hon
sedan ej skall som nu lägga sig
att sofva på saken utan med
hela sin kraft sträfva att hos
sig fullborda budet om att vara
fullkomlig såsom den himmelske fadren
fullkomlig är. Att upphöra med halfandet
åt båda sidor och helt lefva ett
lif efter Guds behäte så långt vår
förmåga sträcker sig; att visa det
detna förmåga i vår så liten som
man vill tro för att slippa ifrån
kampen, kortligen: att "en barnlik
tro är fromhet i förening med kraft"
eller med ~~de~~ andra ord: Sanningens segr i oss

L 41:1:3 - 4r

och genom ofs det är målet. Att
mannen Brand stundom misstager
sig om medlet och gör ondt det kan
man förlåta för det hela på samma
sätt som man af enthusiasm för den
idé för hvilken banret höjes förbiser
brister och felhet hos bärarfrazen.
Att dikten saknar "poetisk hållning och
takt" som Pappa sade, är nog sannt
framför allt vid slutet hvilket jag för=
gäfves sökt förstå alla gånger jag
läst den; men då en stridsman
slungar in Brand för att anlända
ett fiendligt läger så för man
förlåta att han ej kan tänka
på att låta den beskrifva en
skönhets linea och hvad de "phycholo=
giska orimligheter" beträffar som Pappa
också anmärkte så för man tänka
sig att det näppeligen är en man
som Ibsen vill skildra utan snarare
en förkroppsligad idé, och oaktadt
felen tland annat det mystiska, hvilket
visst ej som Pappa trodde, har inlagit mig

L 41:1:3 - 4v

utan tvärtom stötte mig i som löjligt just, men nödigt ovänligt — så är idéen dock stor och herrlig likväl som solen är sol med sina fläckar. Att den är skarp — derför har plogen fått gina till förklaring — och alla dess fel och förgifter ligga i mitt tycke instuetna i likheten med aprildagen. Vidare påstod Pappa "att han läst Byron's Manfred och deraf kokat ihop sin i enskildta momenter geniaiska, men i det hela galenskaps mässiga dikt." Jag känner visserligen i Manfred, men ett vet jag: att Brand i han vara en imitation från en förgången tid utan är utsprungen ur vår tids förhållanden. Just derför att tiden är så halt, så gum, så slapp, just derför kunde och skulle en sådan diktare uppstå som blef en tolk för den djupa misstänkandet och ro med det bestående, som, likt en dold men djup

hafs-ström genomgår nutidens lagna haf; Brand äger en djup motsvarighet i tiden, ty den har samlat alla dess ondiga frågor i en brännpunkt: vårt förhållande till Gud och vår ansvarighet såsom skapade till hans behåte.
Brand må klandras för sina fel (afsomliga kanske äfven för sina förtjänster) Brand må glömmas såsom det är de flestas lott eller blott hågkommas som en sällsam nästan förfärande meteor på skaldekonstens himmel — men "hvart frö den gaf åt jorden är det tröd om tusen år." Slutligen vill jag göra ett inkast mot hvad Pappa skref på titel-bladet: "en andens torsoklump". En torso-klump är en lemlästad öfemning från ett förflutet: detta är fullkomligt osannt rörande Brand: den är tvärtom ett splitternytt ännu obrugget marmor-block ur hvilken hvar och en individ enligt sin uppfattning kan meisla sig en hjältegestalt eller ett jätte, men hvad narrkäpsa. Men

hvad än nutidens menniskor åt sig individuelt deraf bilda — på idéerna komma ändå att stå in figurord:
Det rätta är evigt: ej rotas der at
Från jorden dus trampade lilja.
Eröfrar det onda all verden till slut,
Så kan du det rätta dock vilja.
Och viljan som stängdes i lågande bröst
Tar mandom, lik Gud, och blir handling.
Det rätta får armar det samma får röst,
Och folken stå upp till förvandling.

I Ibsens "Rungsemner" älskar man mest af hans skapelser ty der träder menniskor med stora tankar och varma hjärtan en till möte, men för Brand böjer man sig djupt och ödmjukt i känsla af att vara en bland dem som äfven straffas af hans lära och vandel, begar sig ens stolthet öfver menniskoslägtets (i allmänhet och ens egen i synnerhet) förträfflighet såsom det tö för stormen.

L 41:1:3 - 6r

Om Schlstedt's dikter.

Schlstedt kan jag ej fördraga: af de skönaste naturens och lifvets företeelser gör han leksaker åt sitt skämt och sin sångmö, allt högt subtilt och allvarligt, skär han i småbitar ty hvarken han sångmö eller han sjelf kunna taga dem hela (derlitt äro sanningen och skönheten för stora och sångmö för liten) och sedan vill han hemma ihop dem till något groteskt men tyvärr det misstaget att han svarfvar dem trubbiga istället för eddiga, de mista sin skönhet och blifva platta och hvardagliga; han använder fala likneiser om vackra saker och gör vackra saker fala eller blott trefliga. Ett visst friskt lif qväller genom hans dikter det är sant men det är ej genom djup kättädra utan blott en skenbar som alstras af lustiga och muntra ordvärningar af fränvarn af allt allvar af drift med allt högt och af att blott se det stora lilet och det lilla stort samt sålunda erhålla en stags jemnad belåten blick öfver lifvet. Saeksamhet och förnöj=

samhet samt glädje för livet finnas i hans dikter men allt detta är ej den djupa förvärfvade glädjen i Gud, utan den ytliga som ej tänker på det allvarliga den lättsinniga som ej känner några högre själ behof än dessa menniskor kunna tillfredsställa, den barnsliga som ej inser någon smärta sorg eller lidande som den ej sjelf erfar; och så länge den erfar glädjen njuter den utan annan tanke än på stundens fröjd.

Somliga göra också stora saker små och skänka för dem men då med den goickhet som lärer (något) och som är det "sannes och ädlas probersten" — ej som Schlegel hvilken blott för liks skull ständigt söker et fula eller hvardagliga punkter i hvarje tafla som han sedan genom ett vist kort och torftigt vim gör lustiga, eller också lager de stora vackra momenterna och gör dem små och passande för den lilla form i hvilken han ingjuter dem.

Att författare stundom äro i detta lynne och anslå denna sträng på sin harpa det är en naturlig (ja god sak (säom reräation) men när det blott hafva detta lynne och aldrig annan ton än denna så blir en sådan författare i mina ögon blott en jonglör som låter några gränna kalor dansa i skolskenet för en nyfiken och vad publiks ögon, men utan all heder och värdighet bland de verkliga konstnärerna.

— — — — — — — —

"Begrip ej för noga skönheten!" jag fattar väl denna Thorilds mening. De som att för noga begripa skönhetens form förgripa sig ofta på dess väsende så lunda att de förlora ur sigte anden för kroppen, innehållet för materian och när de vilja åter kalla det första intrycket af skönhet och harmoni så är detta förvunnet för dem och blott det sköna i detaljerna återstår, alltid äfven detta njutningsrikt men lika lidet jämnförligt med den varma okritiska hänförelsen som det är mellan en stor glädje

som plötslig och oväntad kommer öfver
oss, eller en glädje som man så små-
ningom bereds på, bit för bit. — —
— — — — — —
Alla stora män hafva varit mera
menniskor eller mindre menniskor än
andra. Mindre menniskor i anseende till
de menskliga svagheter och lägheter, lidelser
och fel som menskligen lyckligt äger
så många; och mera menniskor i anseende
till alt bildandet af de sannt menskliga
dygder de varma ädla sannt menskliga
tankar och känslor som dessa män
Gud ske lof! äga så många och som
menskligheten ännu skall komma att äga.
Derföre är det som man känner sig
så tilldragen och tillika så nedslagen
vid åsynen af de verkligt stora i saga
och sång: det sanna inom oss dragas till
det sanna inom ~~honom~~ dem likson den
lilla jorden dragas af solen; och det låga inom
oss blir ändå lägre blir nedslaget af
den storhet som så kan hafva bekänpat

och besegrat det onda. En engel om hans lif beskrefvos skulle vi göra hälften samma intryck på oss som en verkligt god man – ty i den sednare möter oss ingen fullkomligt som olyckliga och bekymrade utan blott en fullhet af mänskligt herravälde öfver synden och lydnad under Gud som gör oss ödmjuka och modiga.

— — — — — — — — — —

Äldre personer tala om sin erfarenhet som en sak hvilken förpliktigar det yngre slägtet att se upp till dem med vördnad lyda deras råd o. s. v. och med erfarenhet mena de den skatt af kunskap om verlden och människorna och deras säger, som de tro sig äga. Men vördnad för äldre personer härleder sig sällan af detta skäl, utan af aktning för att de med tålamod, med arbete, med glädje, med undergifvenhet, genomgått alla dessa erfarenheter som de inbilla sig är erfarenhet. Men deremot finner jag sällan någon för hvars erfarenhet jag böjer mig af det skäl att de allra

L 41:1:3 - 8v

flesta genomgå detta lif utan att tänka öfver de öden händelser fröjder och sorger som de genomgå och således af dessa väl kunna hämta dygder och för sig gifva och faktiska exempel för de unga men i verklig vänt eller som de så gerna säga erfarenhet. De flesta låta lidernas vågor rulla öfver sig utan att de lämna ~~dock~~ några verkliga spår på dera utveckling och världsåskådning — åt somliga medför hvarje våg något nytt från djupet af den underbara ocean som är menniskolifvet: ofta ett ogräs men ofta också en perla. Blott de hafva verklig erfarenhet som hafva tänkt sig in i alla de dem mötande händelser och menniskor, som hafva dragit slutsatser ur problemerna och i blott förbigått dessa, som i blott grundat på men sökt utgrunda gåtorna, som sökt att svar på frågetecknen, som i blott känt blommarna vällukt utan sugit honingen ur dem. Blott dessa hafva fått erfar

L 41:1:3 - 9r

sitt liv långa den korta vandring verklig erfarenhet, för de andra har all den dikt, som är och öden sökt bringa dem, förgått likom vattnet som hälldes genom Danaidernas såll.

— — — — — — — — — —

Somliga uppfostrare (vare sig för individer skolor eller hela folk) begå lätt ett stort misstag i det det afhålla dem som skola uppfostras ifrån nästan allting, af fruktan att de stand så många olika elementer skola råka på något dåligt. Detta är dubbelt opraktiskt: för det första kunna de ej alltid hålla frestelser aflägna och när de engång komma då finnes ej segerkraft hos en som ej lärt sig strida; för det andra blir för en sålunda på alla sidor begränsad, nemligen alla de saker dubbelt lockande och njutningen af dem (då kan engång blir i stånd dertill) dubbelt så frisk; det är en gammal känd sanning. Men nu är det frågan om huru långt man bör gå i friket och deri har jag kommit till följande slutsats:

L 41:1:3 - 9v

Blott det absolut skadliga skall man genom förbud afhålla ifrån, kan man undgå förbud (t.ex. den förbjudna frukten m:m:) och genom aflägsnande bevara derifrån dess bättre.

Om prästerna blott voro verkligt kloka och upplysta så skulle de när de söka omvända själar åt Herran bäda sig på helt annat sätt än de nu vanligen göra. I stället för att drifva menniskorna till bättring genom att tala om syndadräende, djefvul och helvete, mörkrets välde och hjertats förderf så skulle de vinna 1000 då de nu vinna 100 i fall de (som några redan gjort: Martensen Monod Bovrie) visade menniskorna att "menniskosjälen af naturen är kristen" att själens mål är Gud; att andens eviga sökande blott kan finna ro i Himlen — att det gudomliga i oss blott finner sin motbild i Gud. Straff måste dock omnämnas ty de de finnas som äro så hårda eller lättsinniga att blott fruktan för straff kan hindra dem att rusa i förderfvet, och det enfaldiga sökandet, såsom syndiga barn hvilka gå till sin gode Fader, måste ej heller förbigås, ty huru de fromma okunnega hjertan hvilka aldrig erfarit hörvingslagen af tankens öra dem bär så många själar upp i högre rymder sekunu

ej in i himlen, ty det kan, Gud ske lof, den enfaldigaste, lättare än den visa, vinna inträde. De skalle ej fatta talet om det gudomliga i dem ty de erfara sällan och förstå ännu sällsyntare dess röster inom dem. För att på den inre vägen kunna komma till Gud, fordras en stor intelligens, forskningsbegär, kunskapsförråd, alla de saker hvilka själen eger som sina egen, för hvilka den stoltsvar stundom, ~~hvilka~~ bringar den i förderfvet och olycka; men hvilka väl begagnade skulle blifva vingar för själens flykt mot Gud istället för att ~~om de~~ ~~vara~~ ofta äro, vara de äro med hvilka själen styr sin irrande kosa på verldens och tankens omätliga oceaner för att der oftast, ach ty vår alra oftast! lida ett jämmerligt skeppsbrott. Då de andra, de fåkunniga, de visa, de enfaldiga, i sina stilla hjertan annammat det eviga lifvet, utan frågande; och blindt troende sig vara helt mörka och eländiga syndare och ej anande att talet om Gud för deras själar egentligen blott var gammalt nytt som själen glömt.

Ordspråket säger att en klar morgon gör en muln dag detta är falskt både i naturen och menniskolynnet men undantag finnas och det är ett af dessa jag vill behandla. Ofta alltid då någonting börjas med en öfverdrifven och stigande glädje så följer snart missmod, när oftlig oprofsande munterhet har rådt slutar det ofta med förståndet när allvarliga saker börjas under lek och skratt. — "Så slutas visst leken med tårar." Häraf lär man sig att vi hålla på ett visst kapital af glädlighet och godt lynne (af lifvet eller någott dess förtag) störas dermed i <u>början</u> så är man snart utan men sparas dermed så har man ett förråd som kan göra hela dagen (eller stunden eller lifvet) angenäm.

"Hvad du utsår skall du upptskära" denna sanning tillämpas på det eviga lifvet men ej på det timliga. Genom Christi nåd kan man i det nästa lifvet undslippa att skörda straffet af den syndiges sad man här sådde — men Gud är ej blott god utan rättvis och derföre måste synden här

i lifvet alltid draga sitt straff sina
följder med sig, uti de händelser som
alstras genom den; uti synd mot vetandets
och skuldens känsla i hjärtat; uti den
minskade kraft för det goda uti den
ökade förhärdelsen och lusten i synden
Fromma Christna må afbrista och begråta
sina synder och vinna förlåtelse för dem
men i detta lif måste de lida "det deras
gerningar värda äro."

Ett annat afsende tror jag att man i
det eviga lifvet får skörda efter som sådden
här var: ej i saligheten den beror på nåd
men uti den verksamhet, den plats som
Herran antyder i liknelsen om punden) vi
der skola få. Allt rent och sannt kunskaps
ljus som själen har förvärfvat att uppodling
af känslan för det sköna och ädla och all
förmåga att skapa det — alla dessa saker
tillhöra själen och äro som hon odödliga.
och det man af dem får skörda det
beror på hvad man här sådde.

(Jag minnes nu att jag ett denna tanke för några
år sedan, men då ej trodde den; nu har mina egna
tankar frambringat den)

L 41:1:3 - 12r

Hälgdens första stadium är att man vill fly från Gud; det 2ra att man stamar rådvill och förkande, det 3je att man flyr till Honom.

— — — — —

De samma och värma "läsarne" äro de hvilkas karaktärer i allmänhet minst klandras. (Klander få de nog men ej för karaktären just) Hör hare vårldsmänniskorna rifva ned hvarandra och de läsare som blott äro hörare och ej görare

Uppfostrare huskälla allt för illa med barnens tid och hafvaden. I för 4–6 år borde de lära sig läsa, men dess för innan kunna de genom berättelser (hvilka ställas i ett in bördes öfversyntämnade kronologiskt och geografiskt innehåll) en mängd historia, mythologi geografi (på kartan) och då alltid på Söndagarne den Bibliska H: o: d: — Vidare skrifning hufvudräkning genom praktiska exempel sömnad linear teckning, praktisk naturlära (i köket, på fältet, på hemlen och genom studerad) trädgårdsskötsel gymnastik med köksgöromål för flickorna. Ömmanläsningen lärES på 6 veckor vid 7 à 8 års ålder, istället för på 6 månader vid 5 à 6; (och när de kunna läsa innantill då börjar tyngre lexorna eller skolgången, som oftast, och hvad de der lära, glömmes) Men hvad de som sannsagor höra i barndomen, det glömmes aldrig. Alla de ämnen som nu med lexor pläggas in i hufvudet, alla de moralbud som torra framställas för barnen, skulle bära frukt om de förra framställdes som sagor och de sednare i förtändiga berättelser; ingo fé sagor eller dylikt

ordningar – Inga sagor i deras ursprungliga betydelse som Blåskägg, Tummeliten, Askungen o. s. v. hvilka ej göra barnen snälla utan istället fantastiska. I den gamla historien, i Mythologien och framför allt de heliga berättelserna, i naturens symbolik, finnes frön till moraliska lärdomar och tillämpningar. För hvarje kunskap skall ställas ett mål som barnet sjelf kan fatta kommer deraf i det för skrifning, g en af tuppen värpt karamell, men glädjen att kunna skrifva ett bref – g för naturlären de kunskaper barnet skall få, utan genom små experimenter och undersökningar skall barnet få se den glädje det redan kan hafva deraf. Hvarje belöning skall uppvägas av arbetet g. bredvid tillämpa.

Och religionsundervisningen skall också blott läras genom små korta bibelspråk, små psalmverser då och då (t. ex. vid Jul, Långfredag o. s. v.) med en kort text förklaring, med tavlor och bibliska berättelser om Söndagen, med att se Guds allmakt och kärlek i naturen och barnets egna små öden; i historien se Guds vägar, i

mythologien de förvillelser menniskorna gjort sig skyldiga till i Gudabegrepper o:s:v:
I alla praktiska saker sömnad (linear ritning) trädgård skötsel skola de känna sig göra sig nytta vare sig i att sy en barn klädning till en fallig; att rita upp en teckning af det rum, eller odla några redisor till middagen.
Hvad talanger angår så anser jag att på dem (vare sig de äro språk musik teckning (fina handarbeten) m:m:) ingen bör nedlägga det kapital af tid och penningar som blott återbär en knapp räntа, utan hela kapitalet bör återbetalas, uti det nöje vi bereda andra och gå sjelfva derigenom.
* (Med en bättre kronologisk och Geografisk öfversättnelse, menar jag att man går från land till land och gå hoppar hit och dit, att man berättar huru till ständet var i alla land samtidigt, att man talar om alla märkliga personer som lefde på samma tid, att man visar klimatets och landens olika verkan på folken o:s:v: att seder bruk, lagar, produkter o:s:v: få mera inflytande än namn och data.)

Menniskorna som vilja genom att söndra sig från andra, afhålla sig från verlden äro: tvara sig från synd de borde lära sig af China och dess mur huru dåraktigt detta är.

L 41:1:3 - 14v

Gamla Testamentets historiska böcker stå i samma förhållande till det kristna lifvet som roten i Botaniken förhåller sig till växten, ingen aktar väl roten lika med plantan men ej grundlig kännedom om plantan vinnes ej utan kännedom om roten.

L 41:1:3 - 15r

"All bildning står på opri gund tillbakatt
Blott barbarit var en gång fosterländskt."

Detta är Gud ske lof! en osanning skare
Tegnér sagt den. Om vår bildning en
utifrån inhemtad blomma den skulle då
också få samma öde som blomstret på
marken hvilket i dag står och i morgon
kastas i ugnen. Men en del sanning ligger
deruti — mycket (ej blott i civilisationsvägen
i den är det ej fråga om nationer och
land utan om menniskor och verldar)
hafva vi utbytt från utlandet i vårt
språk våra vanor vår förfening med ett
ord; men denna utländska präglet
kan ej länge vara från denna rot
kan ingen växt uppspira som ut härdar
vårt klimat i längden — ett folks
uppfostran såsom folk måste uppväxa
ur egen grund, bryta sig väg genom de
egna hindren och draga sin mast ur
den egna jorden, i fall man någonsin
vill att den skall växa och frodas.
Vi hafva allt för länge glömt att man
för att vara god med borgare i verlden
först måste vara en god son af sitt
fäderneland.

L 41:1:3 - 15v

Peuple Rois! Soyez grands car les peuples grandis!

Detta V. Hugo's sublima uttryck inne bär ett stort förbar för republiken. – När folken tillräcklig, blir en man ej ens den ädlaste i stånd att kunna motsvara dess kraf, en samling af de ädlaste är det enda som då kan duga.

Ett land som röfrar provinser kan få gagn af dessa om de införlifva dem med sin statskropp såsom lemmar och bekendslar dem derefter. Men på hänga de sig dem såsom prydnader, så af falla de för eller sednare, eller också spela de för det land som intagit dem samma rol som Dejaneins mantel för Herkules.

Jag afskyr folkskolan i vår församling och
dess föraktliga lärare, men Pappa påstår
att om han ej får vara qvar så slår han
sig på att göra skada bland de fattiga.
Men hans rätt

L 41:1:3 - 16v

Den 1sta Februari 1869. Tankar som samlats under de sista månaderna.

Då en talare gör ett personligt anfall kan man vara vis, att han först mätt sig med sjelfva saken och sökt nedgöra den, då han funnit detta öfver sin förmåga så angriper han den som frambär saken istället; alldeles som en hund hvilken alltid först kappar åt ansiktet men då han ej kan nå detta, nafsar i benen —

Många representanter äro o.:/:/ representationen, hvilka ej göra annat än fylla ett visst antal (200) i sig sjelfva äro de betydelse och värdelösa.

Ehrencrantz och Z. Ahrson stå på samma linea fast ej ännu på samma punkt; detta är ett phykologiskt fenomen bevisande att ytterligheterna mötas.

Damerne hafva i den stutna vetringen skaffat sig ett par skyggtappar. Ibra obehöfligt tycks mig denna åtgärd.

Författarinnan Mattis är ofta sökt men också standen lycklig funnen i sina arbeten. Hen stöds med fysikens och gjusts medel: järg, eld, värme, gas och andra knallifekter men ofta finner man då man går dem närmare på lifvet, att, fastän man händelse

första skuret så äro de ofta tomma ord utan innehåll bakom eller också med ett innehåll ej motsvarande ordens storlek. — "Såpbubblor" och "Skal och (utan) Kärna" äro väl valda titlar, en mera träffande sjelfkritik har sällan någon användt.

På kursen räknades bråk en afton; då jag sedan kom ut och fick se de "kattliga stjernornas skrift" som lästs gulddkar på fästets blåa grund, så olika som möjligt den svarta taflan i skolrummet och dess hvita kritstreck då kom jag att betänka huruvuru just läkare konsten och mathematiken äro den farkost med hvilken de lärde gjort sina upptäcktresor i rymdens ocean — jag såg häri klarare och klart alltings sammanhang i det inre hur vidt skiljda de yttre förhållanderna kunna vara — en "skymt af detta sammanhang" kallar Guyot saligheten.

Ibland har jag hört sådana uttryck som: "Stackare, den får väl aldrig ro förrän i graven." — Jag hoppas verkligen till Gud att jag ej måtte få ro derföre, ty det vore detsamma som att

hafva intet att älska, och intet att verka
allt kärleksliv måste enligt sin natur
föra oro med sig — ro är det samma som
död i detta fall —

Af jordiska ting är det blott ett som
mannen eller qvinnan får älska högre
än hvarandra i sin pligt som man eller
qvinna; ty de voro båda menniskor innan
de blefvo älskande. Kan en man ej uppfylla
pligten med en hustru så får han vara
utan henne ty hon skall ej vara
ett hinder på pligtens väg hon är
gjord till en hjelp. Men detta är också
det enda skäl som i mitt lycke kan
hindra ett äktenskap mellan personer
som älska hvarandra — ett nogaöfver-
vägande af pligterna i allmänhet och
mot hvarandra synnerligen de som då
väga tyngst, på naturligtvis öfver-vigten.
Jag kan ej hundra unga herrar som
äro så moraliska och städade att de
liksom gå på ägg genom lifvet — Jag
vill hafva grundsats och ej mentlöshet
såsom återhåll mot laster och fel både
hos män, och qvinnor och barn. Hos dem
hvilka ej känna några lifliga känslor är det
lika lätt förlust fullt att ej begå några dåi
skapu som affen sten att ej göra snedsprång.

Lifvet har många skära blommor men
rosor bär blott ungdomen för hvarje år
af ungdomen som går tycker jag mig se
en ros på mitt lifs träd gömd falla ned
och förvissna.

Af alla ömhetsord och betygelser är det ett
som isynnerhet tilltalar mig, nämligen "din"
Din med lif och själ med tårar, tåjin

Att i den stilla natten höra ett klocksläg
ingor de allvarligaste och högtidligaste tankar
En droppe af tiden har fallit till botten
i evighetens haf en "linea mellan två evigheter"
har utplånats

För i verlden fanns det narrar som hånade tidens fel, lyten och svagheter, och utan att dervid skona sig sjelfva; som pekade fingret åt allt och klart insågo alla menniskors svagheter. – de voro (som en af Shakespeares narrar säger) vimpeln som visade hvart vinden blåste. De ersättas i vår tid af karrikaturerna. Djupa sanningar om tidens lyten, samtidens svagheter och grunden till dessa, döljas ofta under deras lekande ytor (se "T.") och med detsamma påpeka de hos dem sig sjelfva samme tvifvel De förbättra ej, de aga blott och piskrappen bör träffa ofta deras egna skuldror.

Feuillet har i M:r de Lamors haft ett mål hvilket han dock icke alltid klart har i sitt. – Om hans uppgift varit att påpeka felen hos samtiden då har han lyckats väl – har afsigten varit att förbättra med det samma – då har han läst den som – en pranksmon.
M:r de Lamors han kallas ett tidens offer med sig sjelf till bödel. [Det är djupt lärdomsfullt att se hurre dumt mot Sönderbryter hvarje stöd – och när han så sträcker sig efter dem, falla de under (1875)]

Skandalpressen (öfrigt ofta ovett och lögner) är som en sten kastad af barnhand; den har sällan kraft att döda eller allvarligt skada men den lemnar ofta ett sår eller en smutsfläck efter sig — Om skandalskrifvaren Mengel kan man säga att han ej kämpar med blanka vapen ty hans tillhygge är vanligen — taburetterna

—

Det som hos M: Raab lifliget och koketteri adderas blir sammanskrj — detta sätter alltid ned en flicka i männens tankar. De vilja gerna tjusas men de vilja ej sjelfva kännas vid denna svaghet, och vilja ej hellre derföre att medlen som qvinnorna dertill begagna skola synas.

— — —

I toiletten har man rätt att göra sina egna behag så gällande man kan (utan att hygienkeln såras) men man har ej rätt att pryda sig med lånad skönhet. En person med löskär förefaller mig lika värlig som den hvilken drager ränta på en annans förmögenhet —

Fordom fanns det endast talare skolor och hvarje medborgare kände att endet var en makt och brukade denna makt. Sedan boktryckeriet kom i gång hafva ideerna vunnit spridning genom detsamma och menniskorna hafva glömt att tala, de prata blott och allt det stora får tryckpressen ej tala. Ditta borde blifva annorlunda: det talade och det tryckta endet borde komma till samma hedor och lika värdas.

Jag klandras mycket giftermål för 2dra gången, isynnerhet för qvinnan; men jag tror dock att de ofta kunna ursäktas på den grund som en bondgumma anförde som skäl för sitt 2ra äktenskap: "att alla gårdsgårdarne kring hennes gård fölle omkull", Åtminstone är det (ett) fullt lika giltigt skäl som en ung drängs, hvilken tyckte om Brita men gifte sig med Lisa, derför att denna "åtminstone hade en god bolster", då deremot den älskade Brita ej egde något alls.

När man ser den storhet ädelhet och kraft som ett folk under motgången utvecklar så måste man välsigna det törne som bär så herrliga rosor.

Jag har nu åter läst en liten "berättelse af J." den hette Sidsel och var alldeles lik sina föregångare. Dessa berättelser börja nu tröttna; ty en författare som uteslutande rör sig inom hvardags lifvets allra minsta och oklarste förhållanden måste hafva ett stort snille för att på detta område ständigt kunna skapa något nytt. Han förf: ej detta så blir man ständigt förd i ett kretsloppe omkring samma gestalter och detta alstrar trötthet till slutet, hvra älskliga bilderna än äro.

De som rätta kriar begå ofta ett stort fel. de gräfva anden i uppsatsen, genom att alldeles för hårdt fastnöra formen. Tvångtröja. Tanken och känslan, fantasien, hafva intet spelrum, ty syntaxen och ordlärans reglor ställa sig hejdande i vägen och detta så länge och så envist, att när slutligen den skrifvande i minsta detalj vet hurn hon skall sammanfoga och böja sina satser så äro de tankar borta som hon genom satserna skulle uttrycka.

Blott de människor som aldrig äro sig sjelfva och de som alltid äro det, hafva för mig intet menskligt intresse, ty

---

Det sades om Dalin att han efter sin anställning som Kronprinsens lärare ansåg detta kall som sitt lifs mål och försummade poesien. Detta bevisar att Dalin ej var skald; ty hos skalden intager dikten alltid första rummet och den tillåter inga sysselsättningar som binda den —

Dietrichson sade härondagen i fråga om konst: att en sak som tänkes stor, blir stor om ock i förminskad skala vid sitt utförande. En sak som tänkes liten, blir liten, om ock utförd i gigantiska proportioner. Denna regel håller streck i alla förhållanden i lifvet — och är lösningen på framgångens gåta.

Den sanna kunskapen har 2 nu moment: att känna och att älska. Den ena är medlet, det hårda skalet som skall brytas med möda och arbete, innan man kommer till kärnan som är: kärleken för ämnet och dess väsende; kärleken som är mödans ändamål och på samma gång dess belöning. Kärleken är all kunskaps mål; men lika lätt som man kan känna (veta) det stora och sanna i allt vetande, af hvad slag som helst, utan att älska det; lika lätt kan man älska verkligt utan en verklig och grundlig kännedom.

I alla föredrag måste man isynnerhet akta sig för några saker som äro allra oftast begås. Det ena är att berätta saker som ej höra till ämnet ~~men~~ intressanta de nå äro. Det som berättas måste stå i sammanhang med det hela och endast häsören för berätta för berättelsens skuld. Anekdoter o. d. skola belysa den tid och det förhållande som behandlas; eljest äro de blott irrblossa på vägen.

Det andra är för adjektiver. De tynga ned föredraget till jorden då man i ymnighet begagnar dem; (likom tanycken som ursprungligen äro prydnader kunna blifva bojor) De ställas ofta i sakernas ställe, eller åtminstone undanskymma de dessa.

L 41:1:3 - 21v

Det bästa sättet att upfälla mycket af en
menniska, det är att vänta mycket af
henne. Den som tillitror en menniska om
något stort finner sällan sin väntan
öfviken, ty förtroendet spärrar alla krafter.
Det bästa männen kunna göra för qvinnan
är ej att stifta lagar för henne, utan att
tro på henne — detta skall mångdubbla
hennes ansträngningar — Männen hafva så
länge i teorien kallat qvinnan en engel
en blomma en solstråle; men i praktiken
har blomman planterats i barnkammaren
och solstrålen fått underhålla kökselden
ty "les extrêmes se touchent" De hafva talat
om qvinnans "skära höga" kall och med
dessa blomster kedjor hafva de bundit henne
ganska hårdt — Må männen lägga bort
den öfver drifna hyllningen i ord, så
skola de orka med lätt mera riddar-
lighet i handling — Eller ombytin åt minstone
edra uttryck och tro mig, att I skolen
vinna mera af qvinnan om i kallen
henne en tänkande ansvarig menniska,
~~Den~~ hel samma skyldigheter och rättigheter
som männen i fråga om allt sannt
menskligt, än om I placeren henne på mobeln.

Denna luftiga plats älskar hon ej; * derimot eftersträfvar hon att få strida vid ir sida för sanning rätt och fäderneland.

Den man mer qvinna som i våra dagar klagar öfver brist på nöjen och sysselsättningar, hon är i mitt tycke lika litet beklagansvärd som den romerska vältlustingen Appius hvilken tog lifvet af sig derföre att han endast hade 10,000 Rdm året att lefva utaf.

Nu talas så mycket om det orätta i ensidighet; om mångsidighetens nytta och nödvändighet och alltså slå sig derföre på den samma. Att nu finna en menniska som sträfvar mot ett mål det är ett fenomen; alla äro mångsidiga och ut rätta derföre ingenting ty de fuska i allt. Jag skulle nästan vilja hafva den gamla ensidigheten åter.

Nu för tiden finnas så mycket uppbyggelse böcker predikningar o: d: så att det äro fara värdt att menniskorna glömma Ordet för orden.

* ty hon vet att en vindfläkt kan skingra molnen och störta henne från sin höjd, ja hon tror stundom att skapelsens herrar placera henne der uppe för att "vara af med henne" och störda så lefva efter sitt behag.

L 41:1:3 - 22v

Björnstjerne Björnson s arbeten försätta mig nästan alltid i ett rus af förfjusning hvilke måste taga sin tid att läggja sig innan jag kan bedömma arbetets värde. Hans M: Stuart har ett fel: att det dramatiska sammanhanget är för bristfälligt och löslig samt vidare att karaktärdragen äro mästerliga men att karaktären ej framstår så klart — Maria Stuart är en af de svaga karaktärer hvilka ej kunna skapa sitt öde utan äro slumpens ingifvelsen ögonblickets barn För sådana karaktärer bror lyckan eller olyckan på tillfälligheter

Hos de menniskor som verkligt älska natur, konst, poesi, vitterhet, vetenskap medmenniskor eller — Gud eller bara någon af dessa saker hos dem är denna kärlek som en dold källa —: den sorlar ej gör ej bubbler af sig; men hela deras väsen deras tal deras ansigte göres älskvärdt behagligt intelligent deraf likom källan gör allt omkring sig grönt och fruktbart. Hos dem som ej verkligt älska dessa ting liknar "förtjusningen" för dem en gräsm vattenkonst på en gårdsplan den kastar sitt skum i höjden för att bundras den står som prydnad i som gagn den gör ingen nytta ty vattendropparne nedfalla på torra sanden och man ledsnar vid dess evigt enehanda plaskande som man det är artificiellt och ingen naturlig glädjeyttring. Tro Miloo, S: Rilling, Åhlins, äro exempel på det första slaget, Mamma hennes systrar och de flesta menniskor på det sednare. De föras kärlek till skönhet och sanning kan kvarken betvingas eller höpe fram tvingas, den är "som en springande källa till evinnerligt lif"

Hvad människorna dock äro besynnerligt barnsliga! De gå på positioner och se på landskapstaflor, in dn i fyrkant väl målade det är sannt men hvad äro de emot naturen! Dessa förklaras charmanta — men om man påpekar sjfvenkinlens skönhet eller en stund försjunker i dess betraktande — då svärmar ... man. Ett målatt barn är förtjusande men råkar man i förgäsning öfver ett lefvande barn på en gata kallas man "stollig". Gå man en timma ut för att se på den rätta månen då är man romantisk, men människonet på teatern skall man pligtskyldigast beundra. Man kan ej i 3 å 4 timmar sitta och se på ett vackert ädelt och upphöjt skådespel men att sedan tala om sådana ämnen som der afhandlades Ny gud bevars! Man får ej ens allvarsamt tala om pjesen på sin höjd säga att det var roligt och den artisten spelade väl eller den illa o. s. v. Öfverallt skallt för kärnan skönhetens spegelbild för dess väsende. När skall det blifva annorlunda!

Ock i Sjyrkan sedan! Man för alla pengar! men att tala om nytjon indet omr. hänsvolle pos. etc.

när skola människorna tröttna vid sin tankit sin andefattigdom. Nu är det med verlden och skönheten som Joseph och Potifars hustru. Verlden vill qvarhålla skönheten för ovärdiga ändamål och derföre flyr hon ~~mera~~ endast lämnande sitt omhölje – sin mantel efter sig.

Den målare som af alla mot tilltalat mig (d:v:s: de aftryck jag sett af honom) är Ary Scheffer. Kroppen, formen hos hans gestaltar är så genomskinligt skön att anden i hela sin skönhet genomskimrar den. Kroppen förhåller sig till själen som hans tafflor som draperiet till gestalten på de antika statyerna: intet drag går förlorat af gestaltens skönhet, genom hvarje vek på manteln framskymtar kroppens idealiska lineer och så är det med Ary Scheffers form och anda. De hafva alla en förklarad lekamen, deri tror jag hans fel som jordisk målare ligger – i hänten får han nog bibehålla sin pensel ostörd af kritiken ty der blir hans ideal, en verklighet.

L 41:1:3 - 24v

Känn dig sjelf var inskriften på det gamla Grekiska tempel som var tillägnadt åt visheten och snillet. Det berättas att då Greklands och hela hednavärldens ~~största och~~ ädlaste man, Sokrates, fick se denna inskrift gick ett nytt ljus upp för ~~honom~~ hans blick öfver verlden och dess ting en ny dager för hans uppfattning af lifvets förhållanden och dödens gåta. Men detta ord har i förgätts på tidens ström det har följt med som ett frö från den gamla förgångna verldens blomstringstid, det har stigit högre och högre och bäres nu på sjelfva spetsen af de mäktiga samtidsvågorna och har blifvit tidens lösen dess maningsord. Att känna sig sjelf sin kropp, och dess mångfaldiga omständigheter och behof att känna sin andes förmögenheter sträfvanden och slutliga mål, att känna sin karaktär dess anlag och krafter. det folk af hvilket man är en del det land man kallar fädernesland i dess styrkt och svaghet dess fordom och nutid detta är vår första menskliga och medborgerliga pligt. Och detta är tidens

L 41:1:3 - 25r

mot glädjande tecken. Om hvar och en kände sig sjelf ~~sina egenskaper~~ sin plats i samhället visste hvartill han dugde och hvartill han icke dugde — då skulle det finnas flera lifskraftiga ~~duglige~~ nyttiga arbetare och färre missnöjda förspillda lif. Om hvar och en rätt kände sitt lands forntid och nutid så skulle man bättre förstå sina pligter mot det nu varande sina för=hoppningar på det kommande.

Och vid en dylik sjelfkännedom bör man gå organiskt tillvägo. Likom botanisten börjar med att lära känna Individen sedan arten, slägtet, och riket så bör man äfven vid människans sjelfkännedom gå till väga: Vår egen kropp och själ i främsta rummet sedan det folk af hvilket vi utgöra en lem, det friska kraftiga folk som ännu lefver "på Berg vid Ofvom och i dalom" vårt fäderneland, dess strängo allvarliga ädla och skön a anlete, dess varma och lifskraftiga hjerta. Kunskapens, den sanna nemligen, har 2 ve momenter m: m: Se 4 blad framm

Om någon ännu skulle tvifla på denna kunskap såsom bildningsmedel, då må vi blicka från det timliga, menskliga till

L 41:1:3 - 25v

Din Hand som leder det hela; då må vi söka att skönja i händelsernas hvimmel ~~dess Handen~~ din allmäktiga Hand som styr dem alla; då må vi i mångfaldiga af företelser spåra enheten och harmonien som vittnar att allt har samma ursprung och samma mål och följer du rätt den fingervisning du erhåller i höjdarna hvimmel så kommer du till Gads tron slutligen der du som Thomas nedfaller med ropet "min Herre och min Gud". All sann kunskaps mål är innerst den att leda till ett sådant hjertetop.

- -

Vi skola studera din gamla märkliga gudalära, som vi af flera orsaker både böra känna och vara stolta öfver: dess renhet i jämförelse med andra hedningars, dess aningar om kristendom som lysa i natten som stjernor och dess betydelse för vår nordiska konst. Vi skola lära känna vårt folks ursprung och allt det goda som folkvandringarna syndafloden sedan

L 41:1:3 - 26r

den väl hade sjunkit undan, efterlemnade
Huru folkkaraktären blifvit pröfvad, 26
förädlad och försämrad och huru den
ännu lifver qvar hos vårt bondestånd
Sjelfva landets (och dess tillgångars) ursprungliga beskaffenhet, och
utveckling; och de huru samhälls författningar
och borgerliga lagarne steg för steg oftast
~~statt~~ mot ett tuppfjät endast gått framåt
Huru våra ~~nationella ära kar~~ och våra
segerrika vapen skaffat oss ära och provinser
huru dessa samma vapen förtöat genom
inbördes strider eller dukat under för
öfvermakten. Och slutligen religionens och
gu bildningens lilla frö som småningom uppspäd,
medtrampas, uppryckas men genom sin egen
okufliga, lifskraft åter uppblomstra. Häfderna
"tala med tusen tungor, men blott en
enda röst" och den säger: älskan älskan
vårt födernesland, dess minnen, dess nutid
dess framtid, älskan med själ och
hjerta, älskan framför allt med ett
helt lifs strävan och arbete!

L 41:1:3 - 26v

Liksom kroppen har ett hufvud så måste landet hafva det. Hufvudstaden ditta namn till kännagifver både dess plats och förhållande

I historien står Cesar som den företrädesvis <u>store</u>
och hos menniskorna ända till vår tid, är 27
hans namn förknippadt med det största det
lyckligaste och rikaste på jorden. Är han då
alla dessa saker, är han berättigad ~~dertill~~
egare af alla dessa egenskaper? Det finnes
olika slag af storhet här i verlden: en storhet
som består i att älska menskligheten och fäder-
nslandet och i trängre eller vidare kretsar
med tanke och handling, om det behöfves
med lif och blod befrämja deras välfärd
utan att begära annan lön derför än
menniskornas erkännande, oftast blott erkännande
af det egna samvetet. Det finnes en annan
storhet (och denna lyser mest i ögon och
är <u>till en tid</u> ofta större i menniskornas tanke
än den förstnämnda) som sjelf vill vara
allt, den refver derföre ner det bestående
vröfvar, omskapar, störtar för att på staternas
och menniskornas ruiner, upp bygga sin egen
storhets pyramid. De använda ofta dertill samma
materiel som de förstnämnde: frihet, ljus och andra
välgerningar mot menskligheten, men i sin hast
att få färdigt tillse de ej med hvilka händer
eller på hvad sätt byggandet tillgår, pyramiden
sammanfogas lösligt blott de nå sitt mål: att lo

högt på denamma, höjda genom dess höjd, då äro de höjda. Men den lätligt byggda ärstoden instörtar och den som stod högt faller längst ned — begrafves oftast under ruinerna. Detta var en Cæsars, en Alexanders en Napoleons storhet. Mellan dem finnas många lika jämförelse punkter.

Först snillet, denna obeskrifliga gåfva hvars väsende man aldrig lyckats analysera men hvars verkningar som det gis alla känna (t:o:m: ugglan känner den — men som ondt i ögonen) ordets makt skarpsinnets det genomträngande förståndets klartsende blick det blixtrande infallet som upplyser på en blink de mörkaste vrår och gömdaste skyffen i menniskans natur i tifvets öden, djupsinnigheten, skicklighetten i allt hvad de företaga sig, och som lyckas i allt, för hvilken intet är svårt, som kan göra, se hinna med, höra 100 saker och se dem på den bästa sidan, göra dem på det klokaste sätt hinna dem utan brådska och höra dem så att meningen för dem

synas bakom orden — ditta allt var deras gåfva — lyckan vidare. Wi veta att tron förflytter berg — i allt jordiskt äfven är ingen makt så kraftig som tron på sig sjelf sin lycka sin uppgift och framgång. Så länge Rom hade denna tro, besegrade det verlden, denna tro har gjort kristendomen segrande. Denna tro egde Cæsar och derföre egde han lyckan ända tills han trodde sig ej mera behöfva henne — då han ansåg sig hafva vunnit sitt mål, förlorade han sin framgångs talisman.

Slutligen egde de förmågan att göra sig älskade. Denna förmåga består i ett oförklarligt behag i väsendet. Då en stor man är enkel, ej framkäller sitt snille och sin lycka utan är som andra — då är han alltid mest firad, då röres hopen, då erkännes villigast hans storhet. "Ära och triumf omhölja den ene den" säger talsättet och det är sannt ty ofta skymmes omhöljes mannen i folkets ögon genom hjältens triumf; då de en storhet liksom afklädes

sig all yttre ära framstår deras verkliga värde naket och skönt som de grekiska bildstoderna.

Midare in medfödd ädelhet som håller dem raka i tillåter dem något lågt smått simpelt. De kunna vara grymma, hårda, listiga utsväfvande men aldrig gemena eller små. Något inom dem bevarar dem så att de aldrig kunna förfalla. Det är den större del af gudomliga gåfvor som de hafva framför andra andar som likt ett vingpar höjer dem öfver jorden. De sänka sig ned, doppa stundom vingsputtarne i smutsen (t.o.m.) men de höja sig åter genom den inne boende kraftens maning. De spela i denna styrkt, ty då skulle de stundom falla ur sin röl. De göra ofta det orätta (ty de lifva blott i sig sjelfva och af sig sjelf är menniskan inget dygdemönster) men deras sjelfkänsla ruar dem åter upp.

Jag hör ofta att människor anse sig miss-
kända. Dessa människor äro vanligen
sådana som ej vilja känna sig sjelfva
och sina pligter. —

För de personer som hafva till yrke
att hopkoka historier är det bäst
när de alls ingen anledning hafva, ty
då slippa de omarbeta och inpassa
de för historien kinderliga fakta.

Unga män anse ej gränser som
enget längre än de ej våga se
på henne — Då de sedan skåda
se dig de sig ofta solblinda och
svarja sedan på att hon har alla
färger, utom din hvita.

Hvilket är bäst? Att hafva läga
grundsatser som man kan efterlefva
eller höga dem man aldrig kan fullt
efterlefva? — Ja! hvilket är bäst
djurets eller menniskans lott, att lefva
i lugn eller i längtan

L 41:1:3 - 29v

När man under denna riksdag (1819) iakttager Ex: De Geers hållning kommer man på den tanken att hans representationsförslags följder öfverraskat honom sjelf. – Men jastän han nu söker sätta fördämningar mot dessa följder skola just de göra honom dödlig genom sin framgång – tillkom ty af <u>frukterna</u> skall det nya samhällsskicket dömmas –

De galna motionerna komma ofta deraf att kommittenterna vilja höra af sin representant och gå besinna att derarget dumma val derigenom än mera offentlig-göres.

Göteborg har att helfvasen ungdoms ärelystnad: att vilja vara stor och hvarje uppkomlings fel: att vilja vara med öfverallt, vara förnäm och oeftertänk; derföre söker Göteborg dessa saker så giärgt ty de ega dem i sjelfva; men alla dessa fel äro sådana som

L 41:1:3 - 30r

hjelpas med åren.

Många människor hafva öfverflöd på hufvud, qvickhet, talang m. m. Men så händer det också att de hafva en smula, bara en liten, af hjerta. Denna anse de då för sin största rarität och konservera den så väl, nyttja den så sällan att man knappast anar dess tillvaro (t. Grand Jean har ingifvit mig denna tanke). Jag förvånar mig ofta att de män som äro idernas fanbärare så sällan äro deras kämpar i dagliga lifvet. Men så har jag tänkt som så: man får ej fordra af Pegasus att han skall draga plogen.

A. Brithelli efterträder som sin ärelystnad den lägsta platen — hon är stolt öfver sin ödmjukhet. Och derföre "quand on tient trop à sa place on est toujours au dessous." I hennes casus bör det heta au dessus.

L 41:1:3 - 30v

Qvinnorna äro i sina djupa känslor ofta mycket mindre fin-känsliga än män. Stora bröllop t. ex. hafva oftast buden som bands för-vandt. Deras lif är så antagt på verldens omdöme på det bundran och konvenansens fordringar att de ej kunna undvara dem. De vilja vid alla tillfällen betraktas, bryts — prisas till och med — allt det gå, blott de uppmärksammas. Deras finaste känslor må gerna af nyfikna ögon tagas i skärskådande blott man bidor smickras och omtalas för de-samma. De hafva varit vana att vara vid verldens slafveri så länge att de finna sig illa utan sina kedjor.

Det bästa beviset på ett vigt lif, en fortsatt kedja af allt högre arbetare, allt ädlare lif, allt sannare strävande efter-döden, är de begåfvades

(isynnerhet de unga begåfvade död)
"Hvarföre hafva de i fält stanna
på jorden der de kunnat verka
så mycket — huru underligt!" säga
de fåvitska. Dårar! Gud behöfde
~~deras~~ dem — i stort och bart (deras personer,
utan deras tankar och arbete,
för sina viktigare arbeten deruppe.

Visset för att den ropande och
kallande kristendomen som pre-
dikas af Beskow m:fl: är otillräcklig
visar deraf att alla förnäma kommna
dit för att nå Söndagen gråta
men lefva under veckans lopp ett
verklif, ty Beskow verkar i lifvets
förändring, talar knappt derom. De
verkligt kristna som gå på djupet,
de hafva lemnat Beskow — Hans
kallelse har varit "en ropande röst
i öknen" — Han har gjort hvad
han kunnat, djupare andar gå vidare

L 41:1:3 - 31v

och lemna honom långt efter sig.
Beviset för att vår historia är ik på storheter, är den att Carl XII ~~som~~ hvilken utländningarne t:o:m: upphöja, som för alla tider ovanlig, af oss ingalunda ~~behöfver~~ räknas bland våra största män.

Riddarholmskyrkan.

Jag besåg den insom, fick i ro framkalla det för flutnas mäktige gestalt, fick gråta i ro vid G: II Adolfs graf fick i fred tänka öfver den menskliga storheten tillinnhet — och öfver dess storhet. Ty det är sannt att en enkel kista nu omsluter allt som på jorden är qvar af den store G: Adolph, men det gäller blott stoftet. Verkningarne af hans lif kunna ej af något omslutas: de genomgå hvarje tid och kunna aldrig dö.

Sedan jag tänkt nog för mig sjelf

Gustaf Adolf i Gottorpsskrinet. Lund Kyrkorna.

började jag lägga märke till den dika uppfattning samma sak gjorde så de andra personerna: Framför Gustafs kista flinade ett par bärare: "kan hälle Magnus den der hi hi." Ett par skolpojkar sökte upp Carl XII:ts graf — en sygmansell ville fram för allt ha reda på altartaflans betydelse, ett par gamla fruar eller fröknar, de adliga grafvarne, och en bruksprätton stog på petarne med sin käpp för att känna om de voro sten eller träd !!

Upsala Rytkogård. den 2 Juni på morgonen. 1869 — Att i vårens och dagens sommarfriskhet vandra omkring bland dessa grafvar som gömma dryga krafter stora vreller och skalder, var af ett oförgätligt intryck; i synnerhet bredvid de grafvar som verkligen äro grafvar: d::::: innehålla allt hvad som finnes qvar af den obetydliga varelse som hvilar derinom. Snillet och handtverkarens kåpa samma öden i döden, men efter döden huru olika. Grafvarne midt i ungdomens stad talade om eviga vårar så inom andens som naturens område. När daggen en gång glittrar öfver dessa ungdomstågets grafvar, efter huru många skall man kunna läsa något mellan raderna på grafstenen?! Gyges och Alterboms grafvar — vid dem gret jag af glädje. Deras liv och dikter och arbeten lefvar i ständig grönt som gräset på deras grafvar. Jag tänkte på

L 41:1:3 - 32v

Docenten Claesons grafskrift var stående: Der stod: Inåt Framåt Uppåt. Jag ville stolt att Uppåt skulle stå före Framåt; ty om man vänder sig Inåt med dess allvarligaste pröfning finner man dock i der tillräckligt kraft att föra en Framåt. För att framåtgåendet skall hafva framgång måste ett uppåtsvende föregå.

Musikaliska människor beklaga sig öfver det obehagliga i positivernas ofät. På mig göra de ett plågsamt intryck. De föreställa mig som ett nödrop, en hjerteseufk från de hem och hemlands-lösa. När jag hör ett positiv eller en sång av gränder och gårdar vill jag snarare gråta än le deråt, och den rör mig mycket djupare än den stätligaste tenor som sjunger sina kärleksgval och sin förtvifflan på teatern, med den mest väl-ljudande röst.

Jag har i en af de andra böckerna talat om en praktisk språklära. Ett ord har ängo återfört mig på den tanken:
Man talar om att vara hänförd af något – och sedan gör man sig i vidare reda för ordets betydelse –
Men det har dock en djup sådan. Man blir hänförd af det sköna och ädla, d:v:s: man blir förd från sitt eget lilla lilla jag, här till den store Gudens fötter
detta är hänförelsens mening åtminstone ehura menniskans lilla sinne ej kan fatta denna stora mening.

Somliga menniskor beskrifvas bäst med denna figur: O – De betyda lika litet, hafva ej mera inne hållt, och lika få kanteigheter – Det slags folk äro nästan de enda ostördt lyckliga i denne verden.

Alla dispyter om qvinnan ställning och rättigheter borde för minskande af ord och tidspillan, börja i paradiset vid skapelsen ty der sluta de ändå vanligen

L 41:1:3 - 33v

Är det rätt att uppfostra ett barn till högre lifsåskådning, och gifva det högre kunskaper än som finnes inom det hem det efter slutad uppfostran återvänder

M:me Gasparins skriftsätt Wilhelmina Norchströms diktar Chopins tonskapelser Mendelssons Lieder och Worthe Andersens Billedbog uden billeder (Ribolts sånger) och de nyare landskapsmålarnes taflor äro af samma anders barn och för dem som ej hafva den andan likna de en gjudande malm. De skapa intet helt — men de fatta poesin i flygten, med en antydan, en bild, ett ackord — de äro lefvande drömmar, de äro verklighetens diktar. En stjerna som dalkar mellan trädens grenar (en tår som glimmar i ett menniskoöga) en blomranke i en bergsklyftan en nystagen doftande äng (daggpärlorna på gräset) — en eldbrasa som glimmar i skymningen ett barns jollen (en gubbs lunde en hopvandrarens sång i kvällen) en ung flickas anade kärleksdröm då hon vidfrågar prestkragens hvita blad, en vårbäcks gytra lek, böljornas sorl mot stranden lärkdrillen i den blå vårluften, sust och doftet och grönskan i barskogen skymningens trollkraft, då den breder sig öfver stortingets tjut heden, månens skimmande bland strandens vass — om du kan läsa diktar, om du kan höra sånger och se taflor i detta då förstår du de nyssnämnda diktarnes verk.

L 41:1:3 - 34v

Ett fenomen som jag med nöje och ledsnad äfven gifver akt på är huru det kaos som först är i ett hus, der många gäster samlats, småningom ordnas huru sympathier och anti-pathier framträda

Vid 40 år tror jag att männen äro allra bäst eller också sämst och det ligger samling deri att den åldern kallas en mans bästa år — i fall han är god. Det är den tid då han vet hvad han vill och äfven har kraft att utföra det dessa mellantider som skildras i första strofen: Si la jeunesse savait, si la vieillesse savait — han både vet och kan det rätta som det rätta.

Menniskor, läsare egentligen, anse att djefvulen har angefär så stor makt som Gud. Detta kan jag aldrig finna: Gud är den som utstakar vägarne. Djefvulen kan på sin höjd så ogräs vid vägkanten eller här och der plocka bort den goda säden

L 41:1:3 - 35v

Somliga frakta för finingen ~~(lato t:ca)~~ som en fiende till kraften. Lato t:ca ville ej att den marmor pelare vid hvilken man kan tikna det romerska folket skulle skipas och utsiras af bildning och fina seder han fraktade att detta derigenom skulle blifva för svagt och skör att bära den verlds upp-gift det hade. Och ofta hafva folken verkligen besannat fabeln om mannen och hans båge.

Många statsmän vilja höja staten på det att de sjelfva som stå på dess spets skola synas dess bättre.

De allmännaste fel som läraerinnor begå äro:

1. Att ämnet ej försmält med deras själ utan istället hemtas ur läroboken.

2. Att de ofta ej öfver tänkt hvad de börja säga och derför fastna på halfva vägen

3. Att de berätta saker utan sammanhang med ämnet blott för att berätta dem.

4. Att de först göra frågor som de sedan sjelf besvara och vidare att de upprepa de svar som elever gifvit istället för att från svaret gå till vidare utveckling.

Bildningens och kunskapens ändamål äro ej att man skall hopa kunskaperna inlagda i huvudet som på hyllor, i den bästa ordning — man kan det oaktadt vara mycket obildad. Man skall tage mästen väsendet kärnan ur dem, sedan kan man vara af med formen och skalet utan att bildningen lider deraf, ehuru man alltid måste bryta skalet innan man kommer åt kärnan. Då man läser Roms historia så lär man sig de krig och strider i hvilka Rom blef stort och starkt — om man sedan blott minnes de utvällna lärdomarne så må man gerna glömma krigen som makade dem — skalen som inne höllo perlorna. Så lunda kan det komma ej att en kunskapsrik man kan vara obildad och en bildad mänsk kunskapsrik

L 41:1:3 - 36v

Min svaga sida – likom de flesta
qvinnors, är i samtalet disputer –
Det finnes ingen följdriktighet, qvinnan
skuttar som en skata från det
ena ämnet till det andra sätter sin
känsla istället för bevis, och "jag
tycker så" istället för grundade skäl
de uppehålla sig vid småting och
gå förbi de stora, de fanta i
luften efter stora ord bakom
hvilka inga tanker stå och
efter poetiska känslor som vid
närmare beskådande blott äro
gromma skal. Att följa en tanke
till slut på en rak väg, kunna
de icke utan gå i en kretsgång
och åter komma till utgångspunkten
likna klocka (= dumma) som förut.
Mamma's samtal äro det bästa bevis
för dessa åsigter – jag vet knappast
6 qvinnor som kunna tala: d: v: s:
samtala och berätta – Karin och
Mina Åhlin, Fru Milow, till en

det Sophie Billing och F: Marie Louise äro de enda jag nu minnes —

Somliga vilja hellre hafva den ledsamnaste menniskas sällskap än itt eget. De mäte känna sig sjelfva på en bra ledsam tida.

L 41:1:3 - 37v

Söndags-skolan som jag i är biträdt ati
är mycket illa ordnad. För hvarje ny
Söndag en text att förklara för barn som
ej veta hvad Gud, synd och frälsning
är - Synd som de ej känna och jordaw
som de ej begripa skola de sjunga om

Holmgrens vivisektioner hafva af alla känsliga damer starkt klandrats - men jag kan ej finna att en grymhet som sker för vetenskapens skuld är värre än en som sker för välbefinnandets. Att flå ålen levande, att koka sprattlande kräftor och göda gäsen till gåsleverpastej - derföre rysa de icke. Sedan grinade de flste damerna åt att föreläsningen var så "komisk" - Den handlade visserligen om magen och dess funktioner men hvarföre skola just dessa funktioner vara komiska och equivoka - Dessa förrättningar hafva makt, äfven de, öfver helsan, öfver lifvet och döden. Och då understå menniskorna sig att, liksom till hämnd för den naturlag Gud har underkastat dem, håna densamma! Icke är blygsamheten behöflig för sakens skuld jag är öfverdrifvet "prude" påstås det; men det är för den löjlighet och det hån menniskorna fästa vid dessa ting, ej för tingen sjelfva, hvilka jag tycker att man borde betrakta helt enkelt som naturlagar.

Kärleken är en lek säga de gamla — Ja en lek sådan som kattens med råttan.

För den som åstundar vänlighet men istället får artigheter, känns det som när man är hungrig och bjuds på maräng.

"Tor som en sticka" säges det vanligen om läroböcker. Ja men en stickor äro goda att hafva då en kunskapseld skall uppländas.

Den fria forskningen inom alla områden äfven religionens — den fruktar jag icke äfven om den skulle gå för långt den är en ärlig vägrödjare för sanningen Men dåsigheten trögheten vanan likgiltigheten — de äro religionens och framåtskridandets sanna fiender de äro dess tönn mördare.

är tankens eller handens arbete högst?
Tankens utan tvifvel. Ville man logiskt
i sina följder bevisa att handens arbete
är bättre då kom man till den
slutsatsen att en plog häst är mycket
nyttigare för landet än Tegnér landt=
brek och dylikt kan innebära pow i
min (en guldgrufva är blott nyttig
för den ägaren som upparbetar den
Blott de som arbeta för det stora
målet: framåt skridande i sin helhet
fastän utkomsten är källan dertill (likom
jorden går framåt tillika som den rör
sig kring sin axel) Hos sådana arbetar
blir det något bildat friskt och
lifvande: kärleken till arbetet förfinar
och förädlar dem.
Allt arbetes mål är "att Guds rike
till kommer" — Några måste vara de
lägsta pinnarna i stegen — de som
oneddlbart befrämja det evigas framgång
genom underlättandet af de timliga
omsorgerna, genom att hålla det lekamliga
verktygen vid friskt lif. — Men derföre
att dessa också kunna vara idé kämpar

L 41:1:3 - 39v

är det ej sagdt att de också äro det
barnet som tänder eld på ett hus
är dock ej mordbrännare ty han vet
ej hvad han gör — männen som
arbeta för idealet utan att veta det
är ej heller en ideals kämpe.
Dessa arbetare hafva vidare den
fördelen att de så ofta och länge kröka
sig mot jorden att de lätt glömma
af att lyfta blicken mot himlen
ja ofta stelna så att de ej kunna det.
Och slutligen: om äfven alla landt=
brukare och handtverkare skulle
förgås eller också alla tankens män;
då läte jag tankens män lefva
ty detta lifvet är en bisak mot
det till kommande — människan lefver
ej blott af bröd och det gagnar
honne intet om han tager sförvärfvai=
hela verlden och dock tager skada
till sin själ. Men vi behöfve ej
fraukta för sådana yttrligheter: det

har alltid funnits människor hvars
enda mål i lifvet värit middags=
målet – de komma ej att dö ut
så snart – och de skola nog
taga så att ej verlden svälter ihjäl

Om jag skulle hafva bröllop någon
gång så ville jag ha det i Juni
månad ty ingen tid passar så
väl till heliga löftens afläggande
som denna då hela naturen står
som ett enda skönt och stort löfte.

En man måste hafva fel men de
få ej vara ett barns, en qvinnas eller
ett djurs – utan en mans.

Universiteterna äro de gamla ekarna
folkskolorna af alla slag äro den
nya ungskogen som uppväxer ur
deras frön – enligt naturens ordning
skola de gamla en gång lemna
platsen åt de unga krafterna.

Jag ryser ibland då jag tänker
på att jag i höst blir 20 år
men efter en stunds betänkande
så finner jag att sjelfva årets
siffra ej gör så mycket blott man
är ung i hjertat; att timmar
på dagen göö mindre blott dagar
äro vackra — att jag ej fruktar
åren men ålderdomen i själen.
O: måtte aldrig den dag komma
då ej fågelsång, blomsterprakt, solens
strålar i daggdropparne och hela
naturens skönhet ej rör mitt hjerta;
ej den dag då det stora ädla och
sköna i konst i poesi i musik
lämnar själen kall och ögat tort;
då jag ej kan förstå njutningen
af en lärkas drill, ett barns skratt
och gräsets sakta kviskning vid
hvarandra — då orättvisa misstruk
och synder blott uppväcka min med-
ömkan och ej min vrede, då goda

Randtecknar och stra[illegible] tankar, blott jag
[illegible] resultater och konkret skaffning i [illegible]